

Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра філософії

Назва дисципліни	Філософія та методологія науки
Викладач (і)	Панчук Ірина Іванівна
Профайл викладача (ів) на сайті кафедри	
Е-mail викладача	panchuk79@ukr.net
Посилання на освітній контент дисципліни в CMS Moodle (за наявності) або на іншому ресурсі	http://kegt-rshu.in.ua/
Консультації	Очні консультації: за попередньою домовленістю вівторок та четвер з 12.00 до 13.00

Анотація дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів <u>3</u>	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність : 014 Середня освіта (Географія)	Рік підготовки	
Змістовних модулів - 4		2-й	2-й
		3-й	3-й
Загальна кількість годин <u>90</u>		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних 33% самостійної роботи 67%	Освітній ступінь: магістр	20 год.	4 год
		Практичні, семінарські	
		10 год	2 год
		лабораторні	
		Самостійна робота	
		60 год	84 год
		АІР	12 год
Вид контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є здобуття студентами знань з філософії та методології науки: філософські засади науки, їх місце в системі підвалин наукового пізнання; ідеали та норми наукового дослідження, їх перебудова в процесі наукового розвитку; типи наукової раціональності, їх зміну під час глобальних наукових революцій; методологічні моделі форм наукового дослідження та структури наукового знання

Визначені освітньою програмою компетентності:

Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК 2. Знання і розуміння предметної області та розуміння професії;
- ЗК 3. Здатність до абстрактного та аналітичного мислення й генерування ідей.

Фахові компетентності

- ФК 1. Здатність продемонструвати знання і розуміння сучасних теоретичних та

методологічних основ географії, а також методик викладання географії у старшій школі та закладі вищої освіти (ЗВО).

3. Очікувані результати навчання Програмні результати навчання

ПРН 3. Уміти описувати основні механізми функціонування природних і суспільних географічних систем, окремих її компонентів, класифікувати зв'язки і залежності між компонентами, уміти визначати причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються у просторових системах, абстрактно та аналітично мислити, генерувати ідеї.

ПРН 5. Уміти аналізувати основні типи соціальних, економічних і політичних структур сучасного світу та України, установлювати зв'язки між ними на різних територіальних рівнях.

Дидактична карта дисципліни

Тема заняття, кількість годин	Форма діяльності	Методи навчання і оцінювання	Оцінювання аудиторної роботи	Завдання самостійної і домашньої роботи, години	Література, інформаційні ресурси	Оцінювання самостійної, домашньої роботи	Термін виконання самостійної роботи
МОДУЛЬ 1. Концептуальні засади філософії і методології науки ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Філософія науки: генезис і тенденції розвитку							
Тема 1. Філософський аналіз сутності науки	Лекція	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія,); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування; МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.	5 балів	1. Філософія науки як галузь філософського знання. 2. Філософські проблеми науки та їх систематизація. 3. Феномен науки у структурі філософії науки. 4. Основні тенденції розвитку філософії науки. 5. Генезис наукового знання. 6. Наука - цілісна соціальна система. 7. Наука як феномен культури.	1-22, 23, 26, 30, 36, 42	- балів	до проведення наступного аудиторного заняття

Тема 2. Філософський ко-методологічний моделі розвитку науки	Лекція	МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані); МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.	7,5 балів	1. Концепція зростання наукового знання К.Поппера. 2. Теорія наукових революцій Т.Куна. 3. Методологія науково-дослідницьких програм І.Лакатоса. 4. Еволюціоністська концепція розвитку наукового знання С.Тулміна. 5. Антиметодологічна теорія картини наукового пізнання П.Фейєрбенда.	1-22, 25, 28, 29, 32.	-	до проведення наступного аудиторного заняття
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Тенденції розвитку наукового знання							

Тема 3. Логічна структура науки	Лекція Практичне заняття	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН2 - практичний метод (лабораторні та практичні заняття); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані; МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.	7,5	1. Наукове знання, його мова і особливості. 2. Об'єкт, даний у мисленні; діяльність суб'єкта, спрямована на об'єкт; результат цієї діяльності - форми мислі, в яких виступає об'єкт. 3. Структура та характер критеріїв науковості знання. 4. Структурні елементи науки. 5. Ідеали і норми наукового пізнання. 6. Наукові картини світу.	1-22, 34, 38		до проведення наступного аудиторного заняття
Тема 4. Динаміка науки: закономірності і тенденції розвитку наукового знання	Лекція; практичне заняття, самостійна робота	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані; МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.	2,5	1. Глобальні наукові революції і зміна історичних типів раціональності. 2. Класичний ідеал раціональності і його втілення в історичному типі раціональності класичної науки. 3. Виявлення обмеженості класичного ідеалу раціональності під час наукової революції початку ХХ століття і становлення постнекласичної науки. 4. Зміна засад розуміння реальності в сучасній науковій картині світу: від незмінності до глобального еволюціонізму.	1-22, 26, 28, 33, 41	2,5	до проведення наступного аудиторного заняття

МОДУЛЬ II. Проблеми сучасної філософії та методології науки

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. Методологія наукового дослідження

<p>Тема 5. Методологічний арсенал науки</p>	<p>Лекція, практичне заняття</p>	<p>МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані; МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.</p>	<p>7,5</p>	<p>1. Нормативний характер методологічних принципів науки. 2. Загальнонаукові методологічні принципи як вимоги до наукової теорії. 3. Вимога перевірюваності або принцип спостережуваності. 4. Вимога максимальної загальності теорії або її пояснювальної сили. Вимога передбачувальної сили теорії. Вимога принципової простоти теорії.</p>	<p>1-22, 25, 28, 29, 42</p>		<p>до проведення наступного аудиторного заняття</p>
--	----------------------------------	--	------------	---	-----------------------------	--	---

<p>Тема 6. Емпіричні і теоретичні в науковому дослідженні. Суб'єкт, об'єкт, предмет наукового дослідження</p>	<p>Лекція Практичне заняття</p>	<p>МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН2 - практичний метод (лабораторні та практичні заняття); МН3 - наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); МН6 - самостійна робота (розв'язання завдань); МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.</p>	<p>5</p>	<p>1. Теоретична модель і теоретичний закон. Математичний апарат та його інтерпретації (емпірична і семантична). Абстрактні об'єкти теорії і абстрактні об'єкти картини світу і процедури їхньої побудови (ідеалізація, конструювання). Методи утворення теоретичних понять. Співвідношення абстрактних об'єктів і теоретичних понять з теоретичними термінами (значення і смисл терміну). Типи наукових теорій і методологічні моделі їхньої структури. Фундаментальні та спеціальні теоретичні схеми. Ідеалізовані абстрактні об'єкти теоретичних схем та абстрактні об'єкти емпіричних схем. 2. Експеримент і данні спостереження. Процедури переходу до емпіричних залежностей і наукових фактів Теоретична навантаженість наукового факту. 3. Процедури переходу від даних спостереження і експерименту до наукових фактів і залежностей. Емпіричні схеми як необхідний посередник між теоретичною схемою і дослідом. 4. Суб'єкт, об'єкт, предмет наукового дослідження.</p>	<p>1-22, 25, 28, 29, 42</p>	<p>2,5</p>	<p>до проведення наступного аудиторного заняття</p>
--	-------------------------------------	---	----------	---	-----------------------------	------------	---

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4. Традиції та інновації в розвитку науки

Тема 7. Філософські засади наукових картин світу	Лекція Практичне заняття	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН2 - практичний метод (лабораторні та практичні заняття); МН3 - наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анутовання, рецензування, складання реферату); МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); МН6 –самостійна робота (розв'язання завдань); МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.	5	1. Причинність і необхідність в класичній фізиці: лапласівський детермінізм і динамічні закони. Ймовірна причинність в некласичній науці: статистичні закони як зв'язок необхідного і випадкового. Проблеми причинності в постнекласичній науці: ситуації біфуркації як ситуації формування причини. 2. Проблема скінченності і нескінченності простору і часу в контексті космологічних уявлень : класичних (Ньютон), релятивістських (Ейнштейн, Фрідман), сучасних (Вайнберг, Лінде). 3. Проблема незворотності часу в класичній, некласичній, постнекласичній фізиці. 4. Специфіка біологічного часу як внутрішнього часу живих систем.	1-22, 24, 26, 30, 31, 37, 38	2,5	до проведення наступного аудиторного заняття
Тема 8. Філософія природознавства	Лекція	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН2 - практичний метод (лабораторні та практичні заняття); МН6 - самостійна робота (розв'язання завдань); МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.	5	1. Об'єктивні основи і форми взаємозв'язку філософії і природознавства 2. Філософські проблеми фізики. 3. Філософські проблеми математики. 4. Філософія і кібернетика. 5. Роль комп'ютерної революції у розвитку нелінійного природознавства. 6. Співвідношення аналітичних і обчислювальних методів в рішенні нелінійних рівнянь.	1-22, 24, 31, 34, 35	2,5	до проведення наступного аудиторного заняття

				7. Застосування нових математичних методів (ітераційні процедури, фрактальна геометрія і т.ін.) і зміна ідеалів і норм пізнавальної діяльності. 8. Переоцінка ролі фундаментальних теорій у нелінійному природознавстві			
Тема 9. Проблема істини.	Лекція; самостійна робота	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);	5	1. Практичність та істинність знання. Людина і істина як міри речей. Об'єктивна: абсолютна, відносна істина. Конкретність істини. Релятивність і абсолютність. Істина і цінності. 2. Розум як опосередкованість зв'язку суб'єкта і об'єкта. Інтуїція як безпосередність зв'язку суб'єкта і об'єкта. 3. Феноменологічна критика тези натуралістичної епістемології У.Куайна: "Онтологія – продукт процесу пізнання" 4. Аналіз тези (У.Селларс, Л.Лаудан): "Гносеологічна обумовленість онтологічного як наслідок визнання теоретичної навантаженості фактів".	1-22, 25	2,5	до проведення наступного аудиторного заняття
Тема 10. Факт як універсальна форма наукового знання	Самостійна робота	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); МН7 – індивідуальна науково-дослідна		1. Знання як необхідний елемент цілеспрямованої життєдіяльності. Імперативні та праксіологічні форми уявлення. 2. Відмінність цілеспрямовання діяльності та процесу зміни цілеспрямувачів. Метафізико-абстрактна форма рецептуного знання. 3. Принцип єдності	1-22, 42	7,5	до проведення модульного контролю

		робота.		природи та експерименту (Дьюї). 4. Випробування природи з наміром (Ф.Бекон, І.Кант). 5. Проблема першого наміру і концепція вроджених ідей (Р.Декарт, І.Кант). 6. Протокольні висловлювання (неопозитивізм). 7. Ознаки. Процедура порівняння ознак. 8. Знання і властивості. 9. Закономірність і закон. 10. Наукова форма факту.			
Тема 11. Наука як теоретична форма знання	Самостійна робота	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); МН6 - самостійна робота (розв'язання завдань); МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.		1. Система знання. Принципи. Іманентні та зовнішні підстави теорії. Проблема існування об'єкта теорії. Логічна структура. 2. Порівняння систем знання як емпірично даної реальності. Теза Дюгема-Куайна та межі її прийнятності. Теорія як обґрунтування онтологічного статусу фактів (У.Куайн). 3. Рекурентність як формування множинності систем знання. 4. Визначення понять “підстава” і “достатня підстава”. Гносеологічний зміст поняття “достатня підстава”. 5. Про джерела припущень в процесі обґрунтування. 6. Індуктивістська та дедуктивістська концепції обґрунтування. 7. Доведення і обґрунтування.	1-22, 24, 26, 30, 31, 37, 38	7,5	до проведення модульного контролю

Тема 12. Проблема як форма наукового знання	Лекція, самостійна робота	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату); МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.	5	1. Питання, проблема, задача як форми усвідомлення незнання. Усвідомлена суперечність як заперечення власного існування. Екзистенційна неприйнятність суперечностей. Інтелектуальність. 2. Знання. Обґрунтована система знання та її основоположення. Онтологічні, гносеологічні, методологічні основоположення. Цілеспрямована зміна основоположень. Рефлексія. Цілеспрямовано здійснювана рефлексія. Рефлексія як метод. Рациональна рефлексія. Реконструктивна рефлексія. 3. Вирішення наукових проблем як функція суспільно організованої пізнавальної діяльності. Концепція подолання несумірності на підставі обґрунтування фактуально-теоретичної обумовленості наукового знання. 4. Єдність проблем як когнітивна підстава єдності знання. Дотичність природничо-наукових, гуманітарних, культурних проблем.	1-22, 24, 26, 30, 31, 37, 38, 42	2,5	до проведення наступного аудиторного заняття
Тема 13. Трансформація епістемологічних концепцій	Самостійна робота	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання		1. Фундаменталізм рефлексуючих концепцій. Об'єкт пізнання як об'єктивне існування. Вирішення проблем дослідження від проблем доведення. Проблема обґрунтування. Натуралізм і феноменологізм. Трансценденталізм.	1-22, 42	7,5	до проведення модульного контролю

		реферату); МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.		<p>Проблема неспостережуваних існувань. Концепція панпрактицизму (Е.В.Ільєнков).</p> <p>2. Фундаменталізм конструктивістських концепцій. Об'єкт пізнання як конструкт діяльності суб'єкта. Закономірність і апіорність форм пізнання. Закон як феномен. Невід'ємність предмета від контексту. Когнітивна конструкція і мовна реальність.</p> <p>3. Індивідуальність суб'єкта та інтерпретативістські концепції. Відмінності соліпсизму Берклі і Фіхте. Теза про єдність онтології, методології, гносеології. Релятивізм і міфологізована наука. Прозорість “Я”, що розуміє. Визначення онтологічного статусу об'єктів як результат пізнання.</p> <p>4. Прагматистські концепції. Заміна дихотомії “знаю – не знаю” на “віра – сумнів”. Уявлення про предмет і практичні наслідки активності суб'єкта. Поняття про речі як поняття про дії (Ч.Пірс). Фактуальність і процедура вибору (В.Джеймс). “Довгострокова” і “короткотермінова” істина (С.Гаак).</p>			
Тема 14. Суспільство і науково-пізнавальна діяльність	Лекція	МН1 - словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо); МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування,	7,5	1. Відокремлення громадянського суспільства від прийняття рішень з початком науково-технічного прогресу. Відчуження прийняття технологічних рішень від науково-пізнавальної діяльності.	1-22, 42		До проведення модульного контролю

	рецензування, складання реферату); МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота.		2. Колективізація науково-пізнавальної діяльності і індивідуалізоване привласнення здобутків науки. Абстрактна раціональність методологічного відношення до дійсності. Відчужена раціональність. Цивілізація і ситуація постмодерну.			
--	---	--	--	--	--	--

Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Ноутбук, персональний комп'ютер, мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для:

- комунікації та опитувань
 - виконання домашніх завдань
 - виконання завдань самостійної роботи
 - проходження тестування (поточний, модульний, підсумковий контроль) -
- Програмне забезпечення для роботи з освітнім контентом дисципліни та виконання передбачених видів освітньої діяльності.

Політика дисципліни

При організації освітнього процесу здобувачі вищої освіти, викладачі, методисти та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу у РДГУ, Положення про академічну доброчесність, Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти, Положення про практики, Положення про внутрішнє забезпечення якості освіти. Кожен викладач ставить здобувачам вищої освіти систему вимог та правил поведінки здобувачів вищої освіти на заняттях, доводить до їх відома методичні рекомендації щодо виконання різних видів робіт. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність під час практичного заняття; (не)допустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. Політика доброчесності Здобувач вищої освіти виконуючи самостійну або індивідуальну роботу повинен дотримуватись політики доброчесності. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти він отримує незадовільну оцінку і повинен повторно виконати завдання, які передбачені у силабусі.

Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, модульний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів вищої освіти, усне опитування, письмовий контроль, індивідуальні завдання контроль.

Форма контролю: залік.

Критерії оцінювання

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти РДГУ за такими рівнями та критеріями:

Суми балів за 100- бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національну шкалою	
90-100	A	Відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача з опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях; переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває здібності	використовувати знання і вміння для прийняття нестандартних переконливо відповіді, розкриває власні здібності Високий	Відмінно	зараховано
82-89	B	Дуже добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних самостійно виправляє допущені помилки; кількість яких незначна	Достатній (конструктив новий)	Добре	
74-81	C	Добре	здобувач вищої освіти вміє узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом загалом самостійно застосовувати її на практиці; координувати власну діяльність; виправляти помилки з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	Задовільно	здобувач вищої освіти відтворити частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	Задовільно	
60-63	E	Достатньо	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні, вищому за значну частину його відтворити на репродуктивному рівні			
35-59	FX	Незадовільного результату	здобувач вищої освіти володіє матеріалом окремих фрагментів, що становить незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-репродуктивний)	Незадовільно	не зараховано

1-34	F	Незавільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє ма рівні елементарного розпізнання окремих фактів, об'єктів	Низький (рецептивний продуктивний)	Незадовільно	Не зараховано
------	---	--	---	------------------------------------	--------------	---------------

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка за ІНДЗ. Залік виставляється за результатами поточного модульного контролю, проводиться по завершенню вивчення навчальної дисципліни.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Змістовний модуль 1.				Змістовний модуль 2										Сума	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14		
5	7,5	7,5	5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	100

– виконання ПР – 2,5 балів;

– виконання СРС – 5–7,5 балів.

Підручники

1. Будко В.В. Философия науки: учебное пособие / В. В. Будко. – Харьков : Консул, 2005. – 268 с.
2. Горохов В. Г. Основы философии техники и технических наук / В. Г. Горохов. – М. : Гардарики, 2007. – 336 с.
3. Б.Н. Джегутанов, В.И. Стрельченко, В.В. Балахонский, Т.Н. Хон. История и философия науки : учебное пособие для аспирантов – СПб. : "Питер", 2006. – 368 с.
4. Гришунин С. И. Философия науки. Основные концепции и проблемы : учебное пособие / С.И. Гришунин. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. – 224 с.
5. Добронравова І. С. Філософія і методологія науки: підручник / І.С. Добронравова, Л. І. Сидоренко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2008. – 223 с.
6. Історія філософії : Підручник для вищої школи. – Х. : Прапор, 2003. – 768 с., С. 744-756.
7. История и философия науки / Под ред. А. С. Мамзина. – СПб. : Питер, 2008. – 304 с.
8. История и философия науки (Философия науки) / Под ред. Ю. Крянева, Л. Моториной. – М. : Альфа-М; Инфра-М, 2011. – 416 с.
9. История информатики и философия информационной реальности : учеб. пос. для ВУЗов / Под ред. Р. М. Юсупова, В. П. Котенко. – М. : Академический проект, 2007. –

429 с.

10. Кохановский В. П. Основы философии науки : учебное пособие для аспирантов / В. П. Кохановский, Т. Г. Лешкевич, Т. П. Матяш., Т. Б. Фатхи. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2006. – 603 с.
11. Кохановский В. П. Философия и методология науки / В.П. Кохановский. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1999. – 576с.
12. Кремінь В.Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник / В.Г. Кремінь, В.В. Ільїн. – К. : Книга, 2005. – 528 с., С. 258–280, 310–327
13. Катренко А.В. Системний аналіз об'єктів та процесів комп'ютеризації: навчальний посібник / А. В. Катренко. – Львів : Науковий світ – 2000. – 424 с.
14. Ладанюк А.П. Основы системного анализа: навчальний посібник /А.П. Ладанюк. – Вінниця : Нова книга, 2004 – 176 с.
15. Лебедев С. А. Философия науки : учеб. пос. для ВУЗов / С. А. Лебедев. – М. : Академический проект, 2006. – 736 с.
16. Липкин А.И. Философия науки / А.И. Липкин. – М. : Эксмо, 2007. – 608 с.
17. Микешина Л. А. Философия науки/ Л. А. Микешина. – М. : Прогресс-Традиция : МПСИ : ФЛИНТА, 2005. – 464 с.
18. Мочалов И.И., Оноприенко В.И. В.И. Вернадский: Наука. Философия. Человек. Кн.1. Наука в исторических и социальных контекстах. / И.И. Мочалов, В.И. Оноприенко. – М.: – ИИЕТ им. С.И. Вавилова РАН, 2008. – 408 с.
19. Степин В. С. Философия науки. Общепроблемы / В. С. Степин. – М. : Гардарики, 2005. – 384 с.
20. Степин В. С., Горохов В. Г., Розов М. А. Философия науки и техники/ В. С . Степин, В. Г. Горохов, М. А Розов. – М : Гардарики, 1996. – 214 с.
21. Цехмистро И. З. Холистическая философия науки / И. З. Цехмистро – Сумы : ВТД „Університетська книга”, 2002. – 364 с.
22. Штанько В.И. Философия и методология науки : учебное пособие для аспирантов естественных и технических специальностей / В. И. Штанько – Харьков : ХНУРЕ, 2002. – 292 с.

Основні першоджерела

23. . Агацци, Э. Ответственность – подлинное основание для управления свободной наукой / Э. Агацци // Вопросы философии. – 1992. – № 1. – С. 30–40.
24. Вернадский В. И. Философски мысли натуралиста. Научная мысль как планетарное явление / В.И. Вернадский . – М. : Наука, 1988. – 520с.
25. Гадамер Х-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики / Х-Г. Гадамер. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.
26. Гуссерль, Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию /
27. Э. Гуссерль // Вопросы философии. – 1992– № 7. – С. 136-175.
28. Декарт Р. Рассуждение о методе. / Р. Декарт // Избр. произв. в 2 т. – М. : Мысль, 1989. – 654 с. – Т.1. – С. 250–296.
29. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант. – М. : Мысль, 1994. – 591 с.
30. Князева, Е. Н., Курдюмов, С. П. Синергетика как новое мировидение/ Е. Н. Князева, С. П. Курдюмов // Вопросы философии. – 1992. – № 6. – С. 3-12.
31. Князева, Е. Н. Сложные системы и нелинейная динамика в природе и обществе / Е. Н. Князева // Вопросы философии. – 1998– № 4. – С. 138- 144.
32. Кун Т. Структура научных революций/ Т. Кун. – М. : Прогресс, 1977. – 300 с.
33. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура / Р. Мертон . – М. : АСТ Москва, 2006. – 880 с.
34. Моисеев, Н. Н. Логика динамических систем и развитие природы и общества / Н. Н. Моисеев // Вопросы философии. – 1999. – № 4. – С. 3–11.
35. Пригожин И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс – М. : Прогресс, 1986. – 432 с.
36. Пирс, Ч. Как сделать наши идеи ясными / Ч. Пирс // Вопросы философии. – 1996. – № 12 – С. 120–133.
37. Планк, М. Позитивизм и реальный внешний мир/ М. Планк // Вопросы философии. – 1998. – № 3. – С.120–133.

38. Поппер К. Логика и рост научного знания / К. Поппер. – М. : Прогресс, 1983. – 302 с.
39. Рассел Б. Человеческое познание. Его сфера и границы / Б. Рассел – М. : Институт общегуманитарных исследований, 2001. – 560 с.
40. Рорти, Р. Прагматизм и философия / Р. Рорти // Философская и социологическая мысль. – 1995. – № 9-10. – С.88–112.
41. Тулмин С. Человеческое понимание / С. Тулмин. – М. : Прогресс, 1984. – 328 с.
42. Фейерабенд П. Избранные труды по философии и методологии науки / П. Фейерабенд. – М. : Прогресс, 1986. – 542 с.